

31. KONFERENCE ČESKÉ HERPETOLOGICKÉ SPOLEČNOSTI

A

SEMINÁŘ „ŽELVA BAHENNÍ V ČR“

22. - 24. dubna 2016

Lanžhot, Na Šlajsi

ABSTRAKTY PŘEDNÁŠEK

MARTIN ŠANDERA (ed.)

ABSTRAKTY PŘEDNÁŠEK

Národní den žab „frogwatching“ a další možnosti v popularizaci obojživelníků a plazů v ČR

MARTIN ŠANDERA, HERPETA, m.sandera@seznam.cz

Představeny budou tradiční i netradiční akce a způsoby, jak zapojit veřejnost do popularizace a ochrany obojživelníků a plazů. Diskutovány budou i některé klady a zápory zájmu veřejnosti. Národní den žab (NDŽ) je stále „novinkou“ v popularizaci zmíněných živočichů a teprve čas ukáže, zda se NDŽ stane tradicí.

Soutok a aktuální situace a co se plánuje v oblasti z hlediska ochrany přírody

FILIP ŠÁLEK, Lužánek, fsalek@seznam.cz

Oblast jihomoravských lužních lesů, které se táhnou podél řeky Dyje od Nových Mlýnů po soutok s řekou Moravou a dále pak po Hodonín patří společně s Pálavou mezi nejcennější lokality v ČR. I přesto, že je území vedeno jako Evropsky významná lokalita Soutok-Podluží a Niva Dyje, zároveň je Ptačí oblastí Soutok-Tvrdonicko, je součástí Ramsarského území RS 9 Mokřady dolní Podyjí, Biosférické rezervace Dolní Morava a lesy jsou dle lesního zákona zařazeny do kategorie lesa zvláštního určení potřebné pro zachování biologické různorodosti, není to zárukou, že je zde hospodařeno v souladu s biotopovými nároky předmětů ochrany EVL a dalších zvláště chráněných druhů živočichů a rostlin. Přednáška by měla v krátkosti shrnout ohrožení území a možnosti jak o toto území patřičně pečovat. Obsáhlé informace o oblasti jsou pak dostupné na internetových stránkách www.soutoklidiakrajiny.cz

BioLog

LENKA JEŘÁBKOVÁ, Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, lenka.jerabkova@nature.cz

BioLog je další z řady možností sběru informací o výskytu druhů živočichů, rostlin, hub a dalších organismů - především v České republice. Výzkum rozšíření druhů má v ČR dlouhou tradici a stabilní odborné zázemí. Jednou ze stále populárnějších cest k datům o druhích je spolupráce s veřejností. České země disponují nadprůměrným počtem amatérských přírodovědců, kteří často nemalou měrou přispívají k poznání dané skupiny či daného území. Právě na tyto uživatele aplikace cílí. Na odborné hodnotě rostou i údaje o výskytu obecných druhů, s nimiž se lze běžně setkávat ve městě i v přírodě. Vítaným uživatelem BioLogu je tak i zájemce o přírodu, který rozezná i jen několik druhů ze svého okolí. Aplikace BioLog slouží jako digitální zápisník pozorování fauny a flóry na území ČR. Zapisovat je možné živočichy, rostliny a houby vyskytující se ve střední Evropě. Umožňuje lokalizovat a popsat pozorování druhů přímo v terénu, přidat fotografii a uložit je do mobilního zařízení. Vybraná pozorování je možné odeslat do databáze výskytu druhů spravované Agenturou ochrany přírody a krajiny ČR, kde jsou data využita především za účelem ochrany přírody.

Korytnačka močiarna na juhozápadnom Slovensku: návrat strateného plaza?

DANIEL JABLONSKI, PETER HAVAŠ, JÁN KAUTMAN, JOZEF LENGYEL, FRIDRICH SZALAY, PETER MIKULÍČEK, Prírodovedecká fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, peter.mikulicek@gmail.com

Korytnačka močiarna je historicky doložená z mnohých lokalít južného Slovenska, pričom väčšina nálezov pochádza z juhovýchodu krajiny. Z Východoslovenskej nížiny je dobre známa predovšetkým lokalita Tajba, ktorá bola za posledné desaťročia považovaná za kľúčovú reprodukčnú lokalitu na Slovensku. Recentné údaje o rozšírení korytnačky močiarnej na západnom Slovensku sú pomerne zriedkavé, no v posledných rokoch pribúdajú. V prednáške budú prezentované pozorovania korytnačiek na západnom Slovensku a bude opísaný nález dnes jedinej známej reprodukčnej lokality tohto vzácného plaza na západe krajiny.

A zase ta želva bahenní aneb novinky českého snažení

MARTIN ŠANDERA, HERPETA, m.sandera@seznam.cz

Přestože je želva bahenní původní druh v ČR a patří k těm nejohroženějším, dostala se v nedávné minulosti mimo předměty zájmu z hlediska ochrany přírody. „Želva bahenní v ČR“ je dlouhodobý projekt, který koordinuje organizace HERPETA. Projekt je zaměřený na zachování želvy bahenní v ČR a návrat do oblastí, ve kterých želvy zmizely. Počáteční kroky projektu spočívají ve shromažďování údajů o současném výskytu želvy bahenní, posouzení stanovišť a teplotních charakteristik na vybraných lokalitách (především potenciální vhodnosti pro úspěšnou inkubaci) a identifikace příslušnosti želv do fylogenetických linií. Želva bahenní je vhodným vlajkovým a deštníkovým druhem, obnova písčín představuje stanoviště pro další vzácné druhy živočichů a rostlin. Sledován je i výskyt a působení nepůvodních druhů želv (zejména želvy nádherné), které představují konkurenci pro želvu bahenní a potenciální riziko šíření infekčních nákaz na další živočichy. Současně s terénním výzkumem je možné zahájení záchranného chovu želvy bahenní, garantovaného ZOO Hluboká nad Vltavou, a aklimatizací želv v některých oblastech.

Želvy bahenní ve výzkumech Městského muzea v Čelákovících

FRANTIŠEK DOUBEK, Městské muzeum v Čelákovících, doubek.cmm@volny.cz

Tento krátký příspěvek stručně nastíní přehled nálezů pozůstatků želv bahenních, které byly nalezeny při archeologických výzkumech prováděných Městským muzeem v Čelákovících (MMČ) v uplynulých letech. K dnešnímu dni se jejich počet

zastavil na 55 kusech, které pocházejí celkem ze 7 lokalit, jež muzeum v rámci své územní působnosti spravuje či spravovalo. Také tyto osteologické nálezy tak přispívají ke komplexnějšímu poznávání vývoje okolní krajiny a života člověka v ní.

Antipredační chování obojživelníků v závislosti na typu predátora: různé přístupy, jeden cíl

VENDULA KURDÍKOVÁ, Přírodovědecká fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, vendula.kurdikova@gmail.com

Nezbytným podkladem pro pořízení jednotlivých výstupů z experimentů je správně a dobře navržená metodika. Mechanismus chování vztahu predátor-kořist je velmi důležitým prvkem v life-history daného druhu. Vzorec chování v konkrétní situaci má zásadní vliv na fitness kořisti, stejně tak jako pro fitness predátora. Nejčastěji výzkum probíhá v době rozmnožování jedinců, kdy jsou zvířata dobře odchytitelná, i s možností získání predačně naivní jedinců a jejich potomků. Laboratorně vedené experimenty nabízí řadu možností, jak manipulovat s průběhem pozorování. Jedním z nich je sledování škály přirozeného chování, následně ovlivněného přítomností predátora. Náš výzkum se zaměřuje na antipredační strategie u čolka obecného a skokana hnědého. Dalšími experimenty chceme zjistit vliv různých druhů predátorů, jak původních tak i invazivních, na naše obojživelníky. Jak se reakce budou lišit a) u rozdílných druhů predátorů (okoun říční, plotice obecná, candát obecný; sumeček americký, želva nádherná), b) jak se od sebe budou lišit reakce v olfaktoricko-vizuálním kontaktu a c) jaký bude trend v konzumaci kořisti a zda se tato reakce liší u jednotlivých pohlaví. Hlavním bodem prezentace je diskuze nad touto metodikou.

Demografie ropuchy zelené (*Bufo viridis*) v urbanizovaném prostředí města Olomouc

IVETA ADAMCOVÁ, JAN LOSÍK, ZDENĚK MAČÁT, Přírodovědecká fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, zdenek.macat@gmail.com

Ropucha zelená je dnes obojživelníkem vyskytujícím se převážně v urbanizovaném prostředí měst a obcí. Tím však je její početnost a úspěšnost při rozmnožování velmi často závislá na aktivitách člověka. V rámci výzkumu jsme se zaměřili na uměle vytvořené lokality v olomouckých parcích, kde se pravidelně ropuchy shlukují a rozmnožují. Prvotní studie se zabývají jejich početností a využívání jednotlivých míst pro reprodukci a její úspěšností. Pro analýzu dat jsme využili metodu zpětných odchytů (capture – recapture) s použitím techniky identifikace podle přirozených skvrn (pattern maps). Odhad velikosti populace a míru přežívání jsme stanovili prozatím pro jednu lokalitu. Pravděpodobnost odchytu na této lokalitě byla větší než 80 % a více než 30 % zjištěných jedinců týdně emigrovalo z vodního do terestrického biotopu. Největší reprodukční aktivita byla zaznamenána na počátku května, což odpovídá počtu jedinců v jednotlivých odchytových akcích. Celková velikost populace byla stanovena na 50 jedinců. Mezi srovnáním jednotlivých lokalit je patrný významný vliv regulace vodní hladiny (napuštění) na reprodukční sezónu. Jedním z hlavních cílů celého výzkumu, je proto pomoci nastavit vhodný management hospodaření na jednotlivých nádržích tak, aby podporoval (umožňoval) úspěšnou reprodukci těchto silně ohrožených obojživelníků.

Proč východoafričtí gekončíci v teráriu hynou?

PAVEL KONEČNÝ, Ústav geoniky AV ČR, Ostrava, pavel.konecny@ugn.cas.cz

V Africe byly dosud popsány čtyři druhy gekončků (Eublepharidae) - dva druhy rodu *Hemitheconyx* a dva rodu *Holodactylus*. Všechny čtyři druhy žijí na severní polokouli afrického kontinentu. Druh *Hemitheconyx cudicinctus* se vyskytuje na rozsáhlém areálu západní Afriky od Senegalu až po Kamerun. Tři zbylé druhy se "tísňí" v oblasti Afrického rohu. Druh *Holodactylus cornii* nebyl dosud v teráriu chován, nicméně je možné, že příčiny problémů, ke kterým by při chovu tohoto gekončíka v zajetí mohlo dojít, budou obdobné, jako u dalších dvou východoafrických druhů *Holodactylus africanus* a *Hemitheconyx taylori*.

Transport

Přeprava je prvním problematickým bodem. Zvířata (pokud se vůbec dováží) jsou stresovaná, mnohdy držená ve velkých skupinách. Ve snaze dopřát jim dostatek vody, aby netrpěla žízní, bývají v přepravních boxech kusy mokrého molitanu. U jemné kůže *Holodactylů* tak může dojít k jejímu promočení a následnému poškození. Pokud se vůbec podaří zvířata přepravit živá, nastupuje další úskalí. Gekončíky je potřeba rozkrmit.

Potrava

Všechny tři druhy východoafrických gekončků se živí převážně termity. V zajetí je potřeba gekončíky přivyknout náhradní potravě. Na rozkrmení se nejlépe osvědčily larvy zavíječe voskového (*Galleria mellonella*) v nouzi také mouční červi. Je zajímavé, že jak *H. africanus* tak *H. taylori* dává přednost larvám před cvrčky. Rozkrmená zvířata jsou zpravidla ochotná cvrčky přijímat.

Podmínky v teráriu

V oblasti Afrického rohu se během roku střídají 2 období dešťů se 2 obdobími sucha. Maximální teploty zde přesahují 40°C. Gekončíci se ale přes den ukrývají pod zemí, kde je teplota daleko nižší. Pokud tedy nechováme zvířata v teráriu s vysokou vrstvou substrátu a s velkým teplotním gradientem, jsou velké výkyvy teplot nejen zbytečné, ale přímo škodlivé. Stálá teplota v teráriu 26°C ± 2 °C je zcela optimální.

Vliv ztráty přirozeného prostředí na žabí diverzitu v Serra do Mar, největším fragmentu Atlantského lesa, v jihovýchodní Brazílii

TOMÁŠ HOLER, Česká zemědělská univerzita v Praze, T.Holer@seznam.cz

Mata Atlantica je jedním z nejstarších lesů na světě. Je to jeden z pěti jihoamerických hotspotů biodiverzity. Více než 90% z tohoto bohatého a unikátního biomu bylo ztraceno. Tato ztráta a obrovská fragmentace lesa, vedla k poklesu a zániku mnoha populací endemických druhů rostlin a živočichů. V Atlantském lese žije více než 450 druhů obojživelníků, z nichž 60% je endemických. Náš výzkum byl lokalizován uvnitř jednoho z největších lesních fragmentů Atlantského lesa - Serra do Mar, v okolí chráněné oblasti Serra da Bocaina National Park. Cílem této práce bylo identifikovat biodiverzitu žab ve výše uvedeném prostoru, odhadnout druhové preference stanovišť a porovnat mapy preferovaných stanovišť tří modelových druhů, s mapami k jejich rozšíření dostupných na IUCN Red List. Naše metodika se skládá ze dvou částí. Tři line-transekty byly umístěny ve třech různých částech lesa a nadmořských výškách. Tři noční a tři denní průzkumy byly provedeny na každém transektu, vždy třemi osobami. Druhá část byla neinvazivní identifikace druhů na pěti vybraných vodních plochách v oblasti výzkumu. Během našeho výzkumu jsme zaznamenali 31 druhů žab a identifikovali 27 z nich, patřících do 8 čeledí. Hylidae (16), Hylodidae (1), Bufonidae (2), Odontophrynidae (3), Craugastoridae (1), Brachycephalidae (3), Leptodactylidae (4), Centrolenidae (1). Žádná z těchto žab není dle IUCN vedena jako ohrožený druh, všechny jsou vedeny jako málo dotčený a jeden s chybějícími daty. Po revizi map rozšíření tří modelových druhů (*Aplastodiscus callipygius*, Cruz a Peixoto, 1985, *Adenomera marmorata*, Steindachner, 1867, *Haddadus binotatus*, Spix, 1824), a map jejich preferovaného stanoviště s použitím distribučních map na IUCN Red List, jsme zjistili, že status ohrožení těchto a pravděpodobně i dalších žab je podceňován. Tato práce potvrzuje, že je nutný výzkum ve větším měřítku, který by vedl k získání více znalostí o zdejších obojživelnících, k pochopení jejich chování a ekologie a skrze tyto znalosti najít způsoby, jak je chránit.

Snižování mortality obojživelníků na silnicích

ANTONÍN KRÁSA, Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, antonin.krasa@nature.cz

Mortalita obojživelníků na silnicích je trvalým problémem, ačkoliv se místy podařilo postavit trvalé zábrany nebo jsou obojživelníci přes silnice přenášení. AOPK ČR spravuje databázi těchto úseků, aby bylo zřejmé, kde úseky leží, jaký je jejich stav, jaké druhy tam migrují, případně jaká je mortalita. Cílem je ale dosáhnout toho, aby se na nejproblematictějších úsecích postupně situace vyřešila a pozornost bylo možné věnovat dalším problémům.

Zajímavosti z herpetologického kongresu ve Wroclawi 2015

ANTONÍN KRÁSA, Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, antonin.krasa@nature.cz

V rámci této přednášky zmíním nejzajímavější příspěvky, které zazněly na evropském herpetologickém kongresu, od vlivu různého osvětlení pro obojživelníky, přes eliminaci invazivních organismů, odchov zmijí rákošských až po zajímavosti ze života mloků v severním Španělsku.

Chovy a programy v Herpetologické stanici NaturaServis s.r.o.

ROMAN ROZÍNEK, NaturaServis s.r.o., roman.rozinek@naturaservis.net

Herpetologická stanice v Hradci Králové realizuje čtyři základní programy:

- 1. Záchranné deponace**, kdy jsou z přírody odloveni obojživelníci, plazi, ale i raci a mlži, kterým v přírodě hrozí reálné nebezpečí, ve stanici jsou umístěni do venkovních deponačních nádrží, kde jsou deponováni do doby, než se v přírodě odstraní limitující faktor. Pak jsou vráceni na původní nebo náhradní stanoviště.
- 2. Posilování slabých populací, pomocí umělých odchovů obojživelníků**, když je v některé lokalitě určitý druh vzácný, odlovíme potřebný počet dospělců, rozmnožíme je v deponačních nádržích. Dospělce a odchovy (ještě před metamorfózou) vypustíme na původní stanoviště.
- 3. Didaktický program**, ve stanici máme téměř kompletní herpetofaunu ČR, kdy pro školy všech stupňů zajišťujeme přednášky a ukázky našich druhů, poskytujeme zvířata i na výstavy, praktická cvičení pro univerzity a přebytky z odchovů poskytujeme do několika ZOO
- 4. Detekce a léčení chytridiomykózy**, mapujeme výskyt tohoto onemocnění v ČR, provádíme výzkum promořenosti určitých lokalit na zakoupeném mobilním přístroji GENIE II., léčíme jedince nemocné chytridiomykózou.

Chytridiomykóza – novinky, testování, výsledky NaturaServis s.r.o.

ROMAN ROZÍNEK, NaturaServis s.r.o., roman.rozinek@naturaservis.net

Provedli jsme testování na chytridiomykózu na několika lokalitách. Výsledky jsou odlišné na lokalitách i v průběhu ročního období. Některé druhy jsou náchylné, u jiných nebyla nemoc detekována. Jak provádět stěry v přírodě, jak vzorky vyšetřovat, vyhodnocovat a jak pracovat s nemocnými zvířaty? Lze nemocná zvířata vyléčit bez laboratoře a kolik stojí vyšetření jednoho živočicha?